

העיתונות מאותגרת, הגנת החיסיון מתגברת

לאורך שנים ארוכות לא נקרו בדרכו של בית המשפט העליון הזדמנויות רבות לפתח את החיסיון העיתונאי. עד לאחרונה; הלכות ואמירות חדשות שיצאו בשני פסקי דין מביאות לביצור מעמדו של החיסיון העיתונאי במשפט הישראלי

ישגב נקדימון

תונאים, חיפוש במערכות של כלי תקשורת ובמחשבי בים של עיתונאים, תפיסת יומני פגישות ותרשומות שלהם, קבלת נתוני תקשורת של עיתונאים והאזנת סתר להם – אלה רק חלק מהאמצעים האפשריים לחשיפת זהות המקורות.

דרישה מעיתונאי לחשוף את זהות מקורותיו עשויה לעלות גם בהליכים משפטיים שונים. נאשם בפלילים אפשר כי ידרוש להגיע לחקר זהותו של מקור עיתונאי בטענה כי יוכל בעזרתו להוכיח את חפותו. תאגיד עשוי לנסות לחשוף את זהותו של עובד שהעביר מידע פנימי לעיתון, כדי שיוכל להיפרע ממנו פיצויים. תובע בנזיקין עשוי לדרוש חומר מצולם שבידי עיתונאי, המתעד את מעשה העוולה מושא תביעתו ובו מופיע גם המקור שמסר את החומר לעיתונאי. תובע בל-שון הרע עשוי לרדת לחקר זהותו של המקור למידע מכ-פיש שפורסם עליו.

25 שנה חלפו מאז העיקרון המקודש כי עיתונאי אינו חייב לחשוף את מקורות המידע שלו היה לחלק בלתי נפרד מהמשפט הישראלי. בפסק הדין המכונן בפרשת **ציטרין נ' בית הדין המשמעתי של לשכת עורכי הדין** קבע אז הנשיא מאיר שמגר את קיומו של חיסיון עיתונאי, המתיר לעיתונאי שלא לגלות בהליך משפטי את זהות מקורותיו. תקדים זה נוצר על ידי בית המשפט העליון חרף העובדה כי החיסיון העיתונאי מעולם לא עוגן בחוק.

לא אחת עשויות רשויות חקירה, כמו בעלי דין בהליכים אזרחיים ופליליים, לנסות לגלות את זהותו של מקור לפרסום עיתונאי כל-שהו. בישראל ידועים מקרים לא מעטים שבהם דרשו רשויות חקירה מעיתונאים לחשוף את זהות מקור-תיהם, למשל בחקירות של הדלפות על ידי עובדי ציבור. דרכי החקירה לגילוי המקורות הן מגוונות. תשאלו עי-

עו"ד ד"ר ישגב נקדימון, צמח-נקדימון, משרד עריכת דין; היועץ המשפטי לחברת החדשות של ערוץ 2; חיבר עבודת דוקטור בנושא החיסיון העיתונאי

בעניין "מקור ראשון" נקבע כי אין לצמצם את החיסיון רק לשאלות ישירות שנשאל עיתונאי על המקור. יש להרחיבו כך שיחול על כל מקרה שבו גילוי מידע שעל פי טיבו נמסר מתוך אמון שיישמר בסוד עלול לחשוף את המקור

החשיפה שדורשים הגורמים האמורים לעיל היא חלק ממימוש הערך של גילוי האמת כתכלית מרכזית של המשפט. ואולם אם ידעו מקורות בכוח או בפועל כי זהותם כמי שמסרו מידע לעיתונאי תיחשף בה־ליך משפטי או בחקירה, עשויים רבים מהם להימנע ממסירת המידע, וכך יישלל מהציבור מידע חיוני. אכן במקרים רבים עשויים מקורות לחשוש כי אם יודעו ברבים שמסרו מידע לעיתונאי, הם יסבלו מהתנכ־לויות, מהטרדות, ממבוכה ומאי־נעימות. הם עלולים להיפגע בעיסוקם, במעמדם החברתי, בשמם הטוב, בקניינם ובמקרים קיצוניים אף בגופם. עובד ציבור שמסר מידע לעיתונאי עלול לעמוד לדין פלילי על גילוי בלתי מורשה. עובד בתאגיד פרטי שהיה מקור מידע של עיתונאי עלול לאבד את מטה לחמו. אדם שהעביר לעיתונאי פרטים על התנהגות עבריינית עלול להיפגע בגופו או לאבד את חייו. החששות האמורים עשויים להביא להימנעות ממסירת המידע, וכתוצאה מכך לפגיעה ישירה בזכות הציבור לדעת. הרצינות המרכזי של החיסיון העיתונאי הוא אפוא כי לצורך בניית יחסי אמון עם מקורות שמהם יושג מידע שיפורסם, יש לאפשר לעיתונאי להבטיח להם שזהותם לא תיחשף. ההגנה על הבטחה זו תושג בא־מצעות חיסיון עיתונאי. האיזון בין התכלית של גילוי האמת ובין עקרונות חופש הביטוי והעיתונות מ־גשם בקביעת החיסיון העיתונאי כחיסיון יחסי. בית המשפט רשאי להסיר את החיסיון בהתקיים דרישה מצטברת של רלוונטיות, מהותיות ונחיצות. כלומר, אם זהות המקור רלוונטית להליך המתנהל, אם ההליך עצמו עוסק בעניין מהותי (למשל פשע או עוון בעלי תוצאות או משמעות מהותיות) ואם אין דרך להשיג את הראייה המבוקשת ממקור חלופי – רק אז יוסר החיסיון.

לאורך שנים ארוכות לא נקרו בדרכו של בית המ־שפט העליון הזדמנויות רבות להוסיף ולפתח את החיסיון העיתונאי. שאלות רבות הקשורות בנושא נותרו פתוחות. אלא שבחודשים האחרונים זכינו להתפתחויות חשובות בסוגיית החיסיון העיתונאי בשני פסקי דין שעוררו עניין ציבורי רב. ההתפת־חות החשובה הראשונה אירעה בפסק הדין שעסק בחוקתיותו של **חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – נתוני תקשורת)**, תשס"ח-2007, המתיר לרשויות חוקרות לקבל נתוני תקשורת של אזרחים,

מרכז העצבים.
אליקים רובינשטיין

פרשנות מתחייבת.
עוזי פוגלמן

פרטיות המקור.
יצחק עמית

נכס צאן ברזל.
חנן מלצר

החלטת בית משפט השלום שחייב אותה למסור את הצילומים. הוא סבר כי יש להחיל את החיסיון גם על מידע שנאסף על ידי עיתונאי ולא פורסם על פי דרישת המקור, וזאת לשם הגנה על הרציונל שבבסיס החיסיון: עידוד יחסי עיתונאים-מקורות.

המדינה לא השלימה עם תוצאה זו, והגישה בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון. מנגד הגישה מועצת העיתונות עמדה התומכת בהרחבת החיסיון העיתונאי גם על מידע שנאסף על ידי עיתונאי ולא פורסם. התוצאה הייתה הלכה חדשה המרחיבה את תחולת החיסיון העיתונאי, ונראה כי היא עולה בקנה אחד עם הבסיס הרעיוני של דעת המיעוט של השופט מלצר בפסק הדין בעניין חוק נתוני תקשורת. השופט אליקים רובינשטיין כתב כי מערכת היחסים

שבין עיתונאי לבין מקורו תיו היא "מרכז העצבים" של תהליך זרימת המידע החופשי והרציפה לציבור, שהיא תנאי להגשמת חופש העיתונות. היקפו של החיסיון העיתונאי משפיע על יכולתו של העיתונאי למלא את תפקידו. הוא מאפשר לעיתונאי "להשיג מקורות ולאמתם, לנכוח באירועים ולסקרם, ולחתור לאיתור מידע". תשתית זו הביאה את השופט רובינשטיין, בהסכמת הש

פטים עוזי פוגלמן ויצחק עמית, לקבוע שתי הלכות חדשות המחזקות את חופש העיתונות. האחת, כי אין לצמצם את החיסיון רק לשאלות ישירות שנשאל עיתונאי על המקור, אלא להרחיבו כך שיחול בכל מקרה שבו גילוי מידע שעל פי טיבו נמסר מתוך אמון שיישמר בסוד עלול להוביל לחשיפת המקור. כפי שציין השופט פוגלמן, כל פרשנות אחרת תעקר מתוכן את כלל החיסיון העיתונאי שהותווה בפרשת ציטרין. ההלכה החדשה השנייה היא כי החיסיון העיתונאי חל לא רק בהליכים משפטיים – כפי שהיה בנסיבותיה של פרשת ציטרין – אלא גם בהליכי חקירה. ואכן, כפי שצוין בפתח הדברים, החשש לפגיעה בחיסיון מתעורר פעמים רבות ביותר דווקא בהליכי חקירה שונים. אשר למקרה הספציפי שהובא

לרבות מספרי טלפון שעמם התקשרו בדיבור, בפסקי-דין או במסרונים, וכתובות דואר אלקטרוני שעימן התכתבו (בג"ץ 3809/08 **האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' משטרת ישראל**). לפי החוק ולפי נוהלי המשטרה טעונה קבלת הנתונים צו שיפוטי בדרך כלל, אך במקרים דחופים נתונים אלה יכולים להימסר גם בהוראה של קצין מוסמך בלא ביקורת שיפוטית. הן דעת הרוב והן דעת המיעוט בפסק הדין הסכימו כי קבלת נתוני תקשורת של עיתונאים עלולה להביא לחשיפת זהות מקורותיהם וכך לפגוע בחיסיון העיתונאי. עם זאת, דעת הרוב – מפי הנשיא דורית ביניש – סברה כי במקרים שעינתונאי מצוי בסכנה לחייו או חשוד בעבירות מסוג פשע, ובנסיבות חריגות ויוצאות דופן שבשל הדחיפות

הנובעת מהן אי אפשר לפנות לבית המשפט לצורך קבלת צו שיפוטי, יש מקום לאפשר קבלת נתוני תקשורת של עיתונאים גם בלא צו כזה, אף אם יכול שיהיה לכך מחיר של פגיעה בחיסיון המקור, רות, שהיא מידתית בנסיבות העניין. לעומת זאת, השופט חנן מלצר בדעת מיעוט סבר כי לנוכח חשיבות הערכים המוגנים בחיסיון העיתונאי, שאותו כינה "נכס צאן ברזל של המשפט החוקתי הישראלי", אין לאפשר בשום מקרה קבלת נתוני תקשורת של עיתונאי אלא באמצעות פנייה לבית המשפט והפעלת ביקורת שיפוטית על ההצדקה שבמתן הצו בנסיבות העניין.

ההתפתחות החשובה השנייה התרחשה בפסק דין שניתן לאחרונה בעקבות דרישת המשטרה מצלמת העיתון "מקור ראשון" למסור לה תמונות שצילמה במהלך הפרות סדר אלימות בשומרון (רע"פ 761/12 **מדינת ישראל נ' מקור ראשון המאוחד (הצופה בע"מ)**). הצלמת סירבה לדרישה בטענה כי מסירת התמונות תוביל לגילוי מקורותיה, שהזמינו אותה לסיקור ההתרחשויות בתנאי שלא תחשוף אותם. השופט משה הכהן מבית המשפט המחוזי בירושלים קיבל – בהחלטה עקרונית – את ערעור הצלמת על

ההלכה החדשה שנקבעה היא כי החיסיון העיתונאי חל לא רק בהליכים משפטיים – כפי שהיה בנסיבותיה של פרשת ציטרין – אלא גם בהליכי חקירה. ואכן החשש לפגיעה בחיסיון מתעורר פעמים רבות ביותר דווקא בהליכי חקירה